

Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів

(Варшавські рекомендації)

2023 р.

Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів

(Варшавські рекомендації)

2023 р.

Слова подяки: Особливо корисним для підготовки цього документа був внесок з боку Сініши Мілатовіча, Кіза Стерка, Гар Єн Інґ, С'юзі Алегре та Марти Ахлер.

Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації) 2023 р.

Опубліковано Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ)

Вул. Міодова, 10

00–251

Варшава

Польща

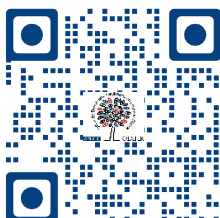
www.osce.org/odihr

© ОБСЄ/БДІПЛ 2025

ISBN 978-92-9271-314-0

Усі права захищені. Зміст цієї публікації можна вільно використовувати та копіювати в освітніх та інших некомерційних цілях за умови, що будь-яке таке відтворення супроводжується зазначенням ОБСЄ/БДІПЛ як джерела.

Дизайн – Деян Кузмановські.

Зміст

Вступ	1
Частина I. Ради суддів та органи суддівського самоврядування	3
Незалежність та безсторонність рад суддів та органів суддівського самоврядування	3
Склад рад суддів	3
Розподіл повноважень в адмініструванні судівництва	4
Обрання до рад суддів та органів суддівського самоврядування членів зі складу суддів	4
Обрання до рад суддів та органів суддівського самоврядування членів, які не є суддями	5
Доброчесність членів рад суддів та органів суддівського самоврядування	5
Частина II. Підзвітність рад суддів та органів суддівського самоврядування	6
Загальні принципи підзвітності	6
Заходи підзвітності	6
Комунікація з іншими державними органами та громадськістю	7
Межі підзвітності	7
Роль рад суддів та органів суддівського самоврядування у доборі суддів	7
Дисциплінарні провадження щодо членів рад суддів	8
Функціональний імунітет членів рад суддів	8
Частина III. Дисциплінарні органи та провадження	9
Зв'язок між дисциплінарними провадженнями та суддівським імунітетом	9
Членство в органах, що ухвалюють рішення з дисциплінарних питань	9
Суди як дисциплінарні органи	10
Процесуальні гарантії у дисциплінарному провадженні	10
Відкриття дисциплінарного провадження	11
Формулювання щодо дисциплінарних проступків	11
Зв'язок між дисциплінарними проступками та кодексами етики	11
Зв'язок між дисциплінарним провадженням та оцінюванням суддів	11
Частина IV. Свобода вираження поглядів і свобода об'єднання суддів	12
Свобода вираження поглядів	12
Свобода об'єднання	12

Частина V. Перебування суддів на посаді та переведення суддів у межах одного суду або між судами	13
Перебування суддів на посаді й обмежений строк перебування на посаді судді	13
Переведення, гарантії перебування на посаді та незмінюваність суддів	13
Переведення та реорганізація судів	13
Переведення та дисциплінарні санкції	14
Справедливість і прозорість при переведенні суддів	14
Переведення суддів та роль голів судів	14
Переведення суддів та роль рад суддів	14
Переведення та оцінювання роботи суддів	14
Частина VI. Рівність, різноманітність та відсутність дискримінації	15
Представництво чоловіків, жінок і меншин в органах судової влади	15
Політика, спрямована на просування гендерної рівності в органах судової влади	16
Рівність та відсутність дискримінації	16

Вступ

Держави-учасниці ОБСЄ визнали незалежність суддів та безстороннє функціонування державної судової служби одним з елементів правосуддя, який є важливим для повного вираження притаманної всім людям гідності та рівних і невід'ємних прав (Копенгаген, 1990 р.). Крім того, вони взяли на себе зобов'язання забезпечити, щоб незалежність судочинства гарантувалася законом і поважалася на практиці (Москва, 1991 р.). Пошук і підтримання балансу між незалежністю судочинства та підзвітністю суддів є динамічним процесом.

З моменту оприлюднення у 2010 році *Київські рекомендації щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії*, розроблені БДІПЛ спільно з Інститутом порівняльного публічного права та міжнародного права ім. Макса Планка (ІМП), слугують в усьому регіоні ОБСЄ для визначення відповідності реформ судової системи міжнародним стандартам і хорошим практикам. Вони широко використовуються національними органами влади, громадянським суспільством, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями.

У 2019 році, у відповідь на численні запити щодо настанов з питань, пов'язаних із незалежністю судочинства, які виходять за межі географічного та тематичного охоплення Київських рекомендацій, БДІПЛ ініціювало комплексний консультативний процес за участі експертів для забезпечення дієвості його рекомендацій щодо незалежності судочинства в умовах сучасних викликів. Установча зустріч основної групи експертів була проведена у Варшаві, після чого відбулося широке подальше оцінювання в актуальних тематичних сферах. Результатом цього процесу перегляду є Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації).

Робочі та консультативні групи, до складу яких увійшли місцеві та міжнародні експерти з усього регіону ОБСЄ, надали БДІПЛ цінні настанови та відгуки. Протягом 2020 - 2022 років БДІПЛ провело у регіоні ОБСЄ серію з десяти регіональних семінарів, щоб ознайомитися з думками і поглядами широкого кола експертів. На різних етапах процесу перегляду, ініційованого БДІПЛ, взяли участь понад 250 фахівців з питань верховенства права, зокрема судді та члени суддівських об'єднань, представники тренінгових центрів суддів, органів законодавчої та виконавчої влади, юристи, члени організацій громадянського суспільства, науковці, співробітники офісів ОБСЄ на місцях, а також співробітники регіональних і міжнародних організацій та наукових установ. Так поступово з'явилася детальна картина існуючої практики та правового регулювання незалежності судочинства та підзвітності суддів у регіоні ОБСЄ.

Відповідно до способу їх напрацювання та у світлі мандату БДІПЛ щодо підтримки держав-учасниць у дотриманні їхніх зобов'язань, пов'язаних із верховенством права, Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації) мають на меті надати зацікавленим сторонам в регіоні ОБСЄ практичний інструмент в усіх точках взаємодії з судовими системами. Як і у випадку Київських рекомендацій, Варшавські рекомендації не є вичерпними. Варшавські рекомендації мають на меті доповнити Київські рекомендації завдяки опрацюванню деяких питань, які раніше не розглядалися, та як відповідь на події, що відбулися після 2010 року. Ці два документи слід розглядати разом. Стосовно всіх питань, які залишилися поза увагою у Варшавських рекомендаціях, залишаються застосовними Київські рекомендації. Подекуди Варшавські рекомендації (ВР) використовують Київські рекомендації (КР) як початкову або відправну точку. У таких випадках посилання надаються в дужках у тексті; наприклад, (див. КР, п. 1).

Частина I

Ради суддів та органи суддівського самоврядування

Незалежність та безсторонність функціонування рад суддів та органів суддівського самоврядування

1. З огляду на їхню роль у захисті незалежності судочинства в цілому, ради суддів та органи суддівського самоврядування, у разі їх створення, самі повинні бути незалежними та безсторонніми.

Склад рад суддів

2. У разі створення ради суддів до її складу має входити невелика більшість суддів, яких обирають їхні колеги. Судді, які є членами рад суддів, мають представляти судову систему в цілому, зокрема суддів з першої інстанції. У радах суддів не повинні переважати судді апеляційних чи інших судів вищих інстанцій. Якщо до складу ради суддів призначається голова суду, він або вона повинні залишити посаду голови суду. Для сприяння інклюзивності та прозорості ради суддів повинні мати плюралістичний склад із різноманітним представництвом професійних юристів, зокрема це викладачі права, представники адвокатури, а також досвідчені та шановані члени громадянського суспільства з багаторічним досвідом сприяння незалежності судочинства та підзвітності суддів. З метою просування незалежності судочинства слід виключати зі складу рад суддів прокурорів, якщо вони не належать до того самого суддівського корпусу, що й судді. (Див. КР, п. 7).

3. У радах суддів не повинно бути представників виконавчої чи законодавчої влади. Якщо такі члени вже присутні, вони не повинні мати права голосу або участі в процесах ухвалення рішень з питань незалежності суддів, зокрема щодо дисциплінарної відповідальності, оцінювання, переведення, добору та призначення суддів. Правила щодо складу рад суддів, добору та призначення їхніх членів мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити гендерний баланс і різноманітність. (Див. КР, п. 7).

Розподіл повноважень в адмініструванні судівництва

4. Часом, для уникнення надмірної концентрації влади в одному суддівському органі та охоплення його корпоративізмом, повноваження розподіляються між органами суддівського самоврядування, а окремим органам доручається виконання конкретних завдань щодо адміністрування судівництва, як-от добір, просування по службі та навчання суддів, притягнення до дисциплінарної відповідальності, оцінювання професійної діяльності та бюджетування. (Див. КР, п. 2). За таких обставин:

(а) Усі такі органи мають бути незалежними від виконавчої та законодавчої гілок влади, а також вільними від будь-якого невинновданого зовнішнього тиску. Їхні члени повинні користуватися гарантіями незалежності, подібними до гарантій незалежності суддів;

(б) Такі органи не повинні використовуватися для підриву незалежності інших органів суддівського самоврядування;

(в) Склад кожного органу повинен відображати особливості його функцій;

(г) Робота цих органів має бути врегульована законом, а не актом органу виконавчої влади;

(д) Ефективність і дієвість цих органів має належним чином розглядатися та оцінюватися на періодичній основі.

Обрання суддів до складу рад суддів та органів суддівського самоврядування

5. Процедура колегіального обрання суддів до складу рад суддів повинна здійснюватися без втручання з боку виконавчої та законодавчої гілок влади, так само, як і з боку органів судової влади поза межами ради суддів. Результати виборів повинні вважатися обов'язковими для органів виконавчої, законодавчої та судової влади (без шкоди для процесу судового розгляду), а їх залученість до процедури обрання не має змінювати волевиявлення виборців.

Обрання до складу рад суддів та органів суддівського самоврядування членів, які не є суддями

6. Члени рад суддів, які не є суддями, мають призначатися суб'єктами, які є незалежними від виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, як-от університетами та асоціаціями правників. Якщо такі суб'єкти відсутні або не представляють інтереси категорії членів, які обираються до ради суддів не зі складу суддів, останні, наприклад представники організацій громадянського суспільства, можуть висуватися своїми колегами. Членів рад суддів не зі складу суддів мають обирати кваліфікованою більшістю законодавчого органу, що вимагає широкого консенсусу в парламенті. Якщо компромісу не було досягнуто, члени повинні залишатися на своїх посадах і можуть бути розглянути заходи, спрямовані на подолання тупикових ситуацій.

Доброчесність членів рад суддів та органів суддівського самоврядування

7. Доброчесність кандидатів у члени рад суддів та інших органів суддівського самоврядування (як суддів, так і тих, хто не є суддями) можуть оцінювати органи, до складу яких належать особи з високими моральними якостями, зокрема міжнародні експерти, у порядку, передбаченому законом. (Див. КР, п. 22, де описані принципи, які слід застосовувати у разі проведення перевірки даних у контексті оцінювання доброчесності кандидатів у члени рад суддів.) Рішення таких органів може бути предметом перегляду в судовому порядку. Незалежне та безстороннє спостереження за призначенням і обранням членів рад суддів може сприяти відповідальності та прозорості.

Частина II

Підзвітність рад суддів та органів суддівського самоврядування

Загальні принципи підзвітності

8. На користь людини суспільство наділяє ради суддів та інші органи повноваженнями суддівського самоврядування з метою сприяння та захисту незалежності суддів у прийнятті рішень. Ради суддів та інші органи суддівського самоврядування повинні бути підзвітними перед суспільством з питань своїх повноважень. Як органи, наділені широкими повноваженнями, вони мають відповідний високий обов'язок щодо підзвітності за них.

9. Задля отримання та збереження довіри суспільства, ради суддів та інші органи суддівського самоврядування мають розвивати культуру підзвітності, а це означає, що вони мають бути підзвітними за свої дії, навіть без відповідного обов'язку, передбаченого законодавством. Стрижнем цієї культури має бути добровільне звітування за виключенням випадків, коли існують законні підстави не робити цього. Рішення ради суддів або іншого органу суддівського самоврядування про обмеження підзвітності з окремого питання має ухвалюватися виключно в випадках, коли це загрожує чи може розглядатися як таке, що ставить під загрозу незалежність судочинства.

Заходи підзвітності

10. Ради суддів та органи суддівського самоврядування повинні використовувати різноманітні механізми для забезпечення своєї підзвітності. Вони мають оприлюднювати якнайширший спектр інформації, зокрема, вона має охоплювати їх річні звіти, опубліковані вмотивовані рішення, контакти з пресою, регламент ради, рівень оплати праці, витрати на відрядження та інші офіційні витрати членів ради, майно членів ради, наявність та використання службових засобів, як-от транспортних засобів та квартир, що належать раді. Ця інформація має бути доступною в різних і доступних для розуміння форматах, зокрема для осіб з інвалідністю, та мовами, які не є мовами більшості.

Комунікація з іншими державними органами та громадськістю

11. Ради суддів мають регулярно вести діалог з іншими державними органами, зокрема з виконавчою та законодавчою гілками влади, для забезпечення ефективного функціонування органів правосуддя. Для того, щоб підвищити довіру громадськості шляхом посилення контролю за своєю діяльністю та підзвітності за неї, ради суддів також мають періодично та регулярно вести діалог з громадянським суспільством, засобами масової інформації та широкими верствами громадськості, а також мають вживати таких заходів, як запровадження процедур подання та розгляду скарг, проведення опитувань щодо задоволеності їх діяльністю та заходи інформаційно-роз'яснювального характеру.

Межі підзвітності

12. Ради суддів не мають надавати інформацію про окремі справи або вести діалог щодо них в упереджений спосіб. Вони не мають надавати інформацію та брати участь в діалозі щодо роботи окремих суддів. Ради суддів мають бути доступні для діалогу з парламентом чи іншими органами на добровільних засадах лише з питань політики, законодавства, категорій справ, та інших питань, пов'язаних з функціонуванням судової влади в цілому, а не щодо окремих справ чи суддів. Члени рад суддів не можуть бути звільнені виконавчою чи законодавчою владою до закінчення строку повноважень, якщо тільки їх не буде визнано винними у вчиненні серйозних дисциплінарних або кримінальних правопорушень.

Роль рад суддів та органів суддівського самоврядування у доборі суддів

13. Для сприяння підзвітності та прозорості органи добору суддів повинні бути зобов'язані законом ухвалювати обґрунтовані рішення. Хоча результати процесу добору мають бути оприлюдненими, мотивування рішень щодо добору повинно залишатися конфіденційним та не підлягає оприлюдненню. Органи добору мають підготувати достатньо стисле

резюме обґрунтування прийнятого рішення, на підставі якого визначається рейтинг кандидатів та їх висунення на призначення відповідно до попередньо визначених критеріїв. Після завершення процесу висунення цей документ має надаватися кандидатам на їхній запит. Рішення органу добору може бути переглянутим в у судовому порядку незалежним та безстороннім органом. Якщо перегляд у судовому порядку ініціює кандидат, може бути передбачений виняток із правила конфіденційності. Це могло б дозволяти суду отримувати доступ до інформації про оцінювання відповідного кандидата та бали інших кандидатів з одночасним покладенням на сторони судового процесу обов'язку зберігати конфіденційність інформації. Ради суддів повинні розробити чіткі етичні правила поведінки своїх членів під час добору та призначення суддів. Рада суддів повинна розробити об'єктивні критерії для дискреційних призначень, особливо на керівні посади, з дотриманням критеріїв і процедур добору суддів, викладених вище. (Щодо процесу відбору загалом, див. КР, пункти 3, 4 та 21-23).

Дисциплінарні провадження щодо членів рад суддів

14. Дисциплінарні провадження щодо членів рад суддів мають здійснюватися органами, до складу яких не входять члени ради суддів. Ці органи можуть спеціально створюватися за законом, а їхні рішення мають бути вмотивованими та підлягати судовому перегляду. У членів рад суддів, стосовно яких розпочато дисциплінарне провадження, мають бути ті самі процесуальні гарантії, що й у суддів, щодо яких відкрито таке провадження (див. ВР, п. 19, нижче).

Функціональний імунітет членів рад суддів

15. Члени рад суддів повинні користуватися лише функціональним імунітетом, зокрема щодо публічно висловлених поглядів, виступів і голосування. Члени рад суддів, які вчинили кримінальні правопорушення під час виконання своїх обов'язків, не повинні мати імунітету від кримінального переслідування (див. ВР, п. 16, нижче).

Частина III

Дисциплінарні органи та провадження

Зв'язок між дисциплінарними провадженнями та суддівським імунітетом

16. Дисциплінарні провадження мають на меті притягнення суддів до відповідальності за їхню поведінку, тоді як суддівський імунітет служить для захисту їх від необґрунтованого переслідування за виконання ними своїх законних суддівських функцій. Судді можуть нести кримінальну чи цивільну відповідальність, як і інші особи, коли не виконують суддівських функцій. У суддів, які вчинили кримінальне правопорушення під час виконання службових обов'язків, не має бути імунітету від кримінального переслідування.

Членство в органах, що ухвалюють рішення з дисциплінарних питань

17. Органи, які ухвалюють рішення у справах про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, не мають контролюватися виконавчою владою, а також не має бути жодного політичного впливу щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Слід уникати будь-якого контролю з боку виконавчої влади за органами з дисциплінарними повноваженнями. Органи, уповноважені розглядати дисциплінарну справу та ухвалювати рішення про дисциплінарні заходи, повинні бути незалежними, і до їхнього складу не мають входити чинні представники виконавчої чи законодавчої влади. Членами органів, які розглядають справи про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, не мають бути особи, які відповідно до законодавства наділені повноваженням порушувати такі провадження. Дисциплінарні органи мають складатися з більшості суддів, обраних їхніми колегами, а також

включати членів, які не належать до суддівської професії, зокрема досвідчених та поважних членів організацій громадянського суспільства, з багаторічним досвідом сприяння незалежності судочинства та підзвітності суддів. (Див. КР, п. 9. Див. також КР, пп. 1, 25-26). Судді-члени дисциплінарних органів не повинні брати участь у доборі чи призначенні суддів, а також виконувати інші функції, пов'язані з адмініструванням судівництва. Правила щодо складу дисциплінарних органів, відбору та призначення їхніх членів мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити гендерний баланс і різноманітність.

Суди як дисциплінарні органи

18. Серед різних моделей дисциплінарної відповідальності суддів, за певних умов, розгляд таких дисциплінарних проваджень може здійснюватися судами в першій інстанції.

Процесуальні гарантії у дисциплінарному провадженні

19. Органи, уповноважені розглядати дисциплінарні справи та ухвалювати рішення про застосування дисциплінарних заходів, повинні забезпечувати процесуальні гарантії для суддів, які є суб'єктами дисциплінарного провадження. Такі гарантії мають включати право на незалежний і безсторонній суд, право бути повністю поінформованими про висунуті проти них звинувачення, а також право бути вислуханими й отримати рішення, ухвалене протягом розумного строку.

20. Крім того, органи, які ухвалюють рішення у справах про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, мають поважати принцип рівності сторін, зокрема надання обвинуваченому судді права на представництво та на допомогу адвоката за власним вибором, а також право на захист, включно з правом на доступ до доказів. Прозорість має бути правилом для дисциплінарних слухань щодо суддів. Засідання мають бути відкритими, за винятком випадків, коли обвинувачений суддя просить, щоб вони були закритими. Засідання не мають автоматично переходити у закритий режим на прохання судді; скоріше, такі прохання мають бути належним чином розглянуті окремо в кожному конкретному випадку, причому компетентний суд має вирішити, чи такий запит є обґрунтованим. (Див. КР, п. 26).

21. На етапі розслідування обвинувачений суддя може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх обов'язків лише в порядку тимчасового заходу та за виняткових обставин, причому зі збереженням оплати праці. Усі рішення про тимчасове відсторонення судді під час дисциплінарного розслідування мають містити вмотивоване рішення, яке засвідчує шкідливий вплив на відправлення правосуддя продовженням суддею виконання своїх обов'язків.

22.Рішення у дисциплінарних провадженнях мають бути добре обґрунтованими та містити найважливіші висновки, докази та правову аргументацію. Вони можуть бути оскаржені у компетентному суді, рішення якого має бути обов'язковим для рад суддів та органів, які ухвалюють рішення у справах про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Остаточні рішення про дисциплінарні заходи мають оприлюднюватися. (Див. КР, п. 26). У разі припинення дисциплінарного провадження щодо судді органом, який ухвалює рішення у справах про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, повноваження щодо ухвалення рішення з цього питання не можуть бути переданими іншим органам, зокрема судам.

Відкриття дисциплінарного провадження

23. Члени органів, які відкривають дисциплінарне провадження, та органів, які ухвалюють рішення в такому провадженні, не мають збігатися. Для забезпечення незалежного та об'єктивного розгляду скарги голови судів не повинні мати повноважень відкривати дисциплінарне провадження та накладати дисциплінарні стягнення. (Див. КР, п. 14). Однак голови судів можуть подавати скарги до органу, що має повноваження приймати скарги та здійснювати дисциплінарні провадження. Органи, які відкривають дисциплінарне провадження, мають затвердити спрощену процедуру для відхилення безпідставних скарг, що не містять доказів *prima facie* щодо вчинення суддею дисциплінарного проступку.

Формулювання дисциплінарних проступків

24. Для сприяння дотриманню принципу передбачуваності та зменшення ризику зловживань і перевищення повноважень при встановленні підстав для дисциплінарного провадження, дії чи бездіяльність, що становлять дисциплінарні проступки, мають бути чітко визначені законом. Дисциплінарні санкції мають бути пропорційними відповідному дисциплінарному проступку.

Зв'язок між дисциплінарними проступками та кодексами етики

25. Закони та підзаконні акти, що визначають дисциплінарні проступки та санкції за їх вчинення, слід чітко відрізняти від кодексів етики. Попри взаємозв'язок між ними, правила етики не мають використовуватися як підстава для дисциплінарного провадження, а органи, які здійснюють нагляд за порушеннями етичних норм, мають бути відокремлені від органів, уповноважених розглядати дисциплінарну справу.

Зв'язок між дисциплінарним провадженням та оцінюванням суддів

26. Дисциплінарні провадження та періодичні оцінювання суддів мають передбачати чітко диференційовані процедури та проводитися окремими органами відповідно до чітко визначених стандартів, проголошених

законом. Періодичне оцінювання суддів не має використовуватися для звільнення суддів або інших санкцій, подібних до дисциплінарних. Оцінювання суддів може використовуватися, щоб допомогти суддям визначити аспекти своєї роботи, які вони, можливо, бажають покращити, а також з метою можливого просування по службі. (Див. КР, п. 28).

Частина IV

Свобода вираження поглядів і свобода об'єднання суддів

Свобода вираження поглядів

27. Свобода вираження поглядів є міжнародно гарантованим правом суддів як фізичних осіб. Ця свобода може бути обмежена та підлягати таким обмеженням, які можуть бути необхідними для захисту честі та гідності посади судді, безсторонності та незалежності суду, якщо органи виконавчої, законодавчої та/або судової влади зможуть довести, що обмеження цієї свободи передбачено законом, має законну мету, є необхідним і пропорційним.

28. У суддів має бути можливість користуватися цією свободою для участі в публічному обговоренні питань, що впливають на верховенство права та дотримання прав людини, це зокрема, але не виключно, стосується обговорення законодавства, політик, що можуть впливати на суддівське самоврядування, та тем, які порушують фундаментальні питання в демократичному суспільстві. Судді також мають обов'язок виступати на захист верховенства права та незалежності судової влади у ситуаціях, коли ці цінності знаходяться під загрозою.

29. Однак судді мають проявляти особливу обачність у здійсненні цього права під час використання соціальних мереж та спілкування з пресою, пам'ятаючи про вищезазначену необхідність захисту честі та гідності своєї посади, а також про необхідність утримуватися від коментарів, що можуть зашкодити сприйняттю суддівської безсторонності при розгляді справ, що перебувають в їхньому провадженні.

Свобода об'єднання

30. Свобода об'єднання є міжнародно гарантованим правом суддів як фізичних осіб. Це право може використовуватися суддями без будь-яких відмінностей для створення об'єднань суддів та інших організацій, зокрема профспілок, і вступу до них для захисту своїх інтересів і принципів незалежності судочинства та підзвітності суддів. Судді також можуть скористатися цим правом, щоб створювати організації громадянського суспільства та некомерційні організації, як-от благодійні організації, та приєднуватися до них за умови, що їхні цілі не мають політичного характеру. Однак це право може бути обмежене та підлягати таким обмеженням, які можуть бути необхідними, якщо створення або приєднання до об'єднання суперечило б публічно-правовому обов'язку та/або поставило б під загрозу безсторонність суддів або її сприйняття. Обов'язкова вимога щодо розкриття суддями свого членства в об'єднаннях та оприлюднення цієї інформації може надмірно обмежувати права суддів на свободу об'єднання.

Частина V

Перебування суддів на посаді та переведення суддів у межах одного суду або між судами

Перебування суддів на посаді й обмежений строк перебування на посаді судді

31. Гарантія перебування суддів на посаді є ключовою передумовою незалежності судочинства. За можливим винятком призначень на певний строк суддів конституційних судів та прирівняних до них органів, судді не повинні призначатися на обмежені строки, оскільки це ставить під загрозу їхню незалежність і безсторонність. Бажано, щоб судді, які обіймають посаду вперше, не призначалися на випробувальний строк, за винятком надзвичайних обставин, і то лише на короткий строк без можливості продовження.

Переведення, гарантії перебування на посаді та незмінюваність суддів

32. Незмінюваність суддів є істотним аспектом їх незалежності. Судді не повинні стикатися із загрозою переведення з одного суду чи трибуналу до іншого, оскільки це може бути використано для здійснення тиску на них і посягання на їхню незалежність. Переведення суддів у межах судів або між ними має відбуватися лише за їхньою добровільною згодою, за винятком надзвичайних обставин. Відсутність справедливості та прозорості в практиці, пов'язаній з переведенням суддів, яка є фактичною або сприймається як така, може послабити внутрішню незалежність суддів і підірвати гарантії перебування на посаді та незмінюваності.

Переведення та реорганізація судів

33. Переведення суддів або інші подібні заходи можуть, у принципі, бути виправданими у виняткових випадках законної інституційної

реорганізації, яка, як правило, призводить до закриття суду або змін в його підсудності настільки, що працевлаштування судді більше неможливе або невинуватиме. Така реструктуризація суду має бути ініційована рішенням або рекомендацією незалежного суддівського органу. У надзвичайних випадках, коли суд ліквідується або суттєво реорганізується, усі наявні судді цього суду повинні, в принципі, бути повторно призначені до суду, що замінює суд (якщо це застосовано), або призначені на іншу посаду судді з таким самим статусом і строком перебування на посаді. Якщо цього не передбачено, відповідний суддя має отримати повну компенсацію за втрату посади. Крім того, у таких випадках призначення на іншу посаду підлягає оскарженню до суду та/або іншого незалежного органу, який оцінює законність переведення. Переведення суддів внаслідок реорганізації судів не повинно бути інструментом втручання виконавчої чи законодавчої влади в незалежність судової влади. Переведення суддів, здійснені внаслідок реорганізації суду, повинні відбуватися з якомога більшою повагою до загальних принципів згоди, справедливості та прозорості (див. ВР, п. 35, нижче).

Переведення та дисциплінарні санкції

34. Загальне правило полягає у тому, що переведення не слід використовувати як метод накладення офіційної чи неофіційної дисциплінарної санкції. У юрисдикціях, де можливість переведення суддів існує як вид дисциплінарного стягнення, закон має чітко визначати, за яких обставин і відповідно до яких процедур воно може бути застосоване, і це має відбуватися в контексті звичайного дисциплінарного провадження. Задля убезпечення від використання переведення суддів як форми прихованої або неофіційної санкції, умови та процедури переведення суддів мають регулюватися законом.

Справедливість і прозорість при переведенні суддів

35. Переведення суддів у межах судів або між ними має відбуватися лише за їхньою добровільною згодою, за винятком тимчасових відряджень, які мають використовуватися лише за виняткових обставин. Щоб запобігти сприйняттю наявності кумівства, корупції чи іншого неналежного впливу, переведення суддів у межах суду або між судами має здійснюватися в межах процедури подання заяви, яка встановлює чітко визначені критерії переведення, а орган, відповідальний за ухвалення рішень про

переведення, надає засноване на законі чітке обґрунтування підстав для переведення або відмови в ньому. Це включає в себе переведення суддів з метою управління людськими ресурсами. Вакансії з переведенням без підвищення посади завжди мають бути публічними. Переведення з метою кар'єрного зростання та/або просування по службі має здійснюватися відповідно до встановлених для цього законних процедур. Закон має чітко передбачати право на повний судовий перегляд процедури та змісту всіх рішень про переведення судді. Відкомандирування або відрядження суддів до інших судів чи установ мають відбуватися на визначений та обмежений час; не довше ніж на шість місяців.

Переведення суддів та роль голів судів

36. Попри те, що у голів судів має бути можливість переводити суддів у межах відповідного суду на іншу судову посаду з таким самим статусом та з таким самим строком повноважень, вони повинні робити це у законний, справедливий та прозорий спосіб. Будь-яке таке переведення має здійснюватися лише за повної письмової згоди судді, якого переводять. (Див. ВР, п. 35, вище).

Переведення суддів та роль рад суддів

37. Мають бути чіткі правила та процедури, встановлені для будь-якої ролі рад суддів або інших органів суддівського самоврядування щодо переведення суддів. (Див. частини I та II вище).

Переведення та оцінювання роботи суддів

38. Оцінювання суддів може використовуватися як об'єктивний інструмент у рамках конкурентного процесу для переведення суддів без підвищення посади або для їх ієрархічних переведень.

Частина VI

Рівність, різноманітність та відсутність дискримінації

Будь ласка, ознайомтеся з публікацією БДІПЛ [«Гендер, різноманітність і правосуддя: огляд і рекомендації»](#), в якій викладено комплексний аналіз проблем і практик, пов'язаних з інклюзивним судочинством.

Представництво чоловіків, жінок і меншин в органах судової влади

39. У радах суддів, інших органах суддівського самоврядування (зокрема комісії з добору та найму) та судах вищих інстанцій має бути гендерно збалансований склад із належним представництвом меншин. (Див. ВР, п. 2, та ВР, п. 17, вище).
40. Органи виконавчої, законодавчої та судової влади мають вжити заходів для забезпечення гендерної рівності в органах суддівського самоврядування та на вищих посадах в органах судової влади. Вони мають розглянути можливість вжиття подібних заходів для забезпечення належного представництва меншин. (Див. КР, п. 24). Ці органи влади мають затвердити додаткові показники та керівні принципи з метою вимірювання гендерної рівності та належного представництва меншин в органах правосуддя, додатково до представництва на цих посадах. Це може охоплювати представництво жінок і меншин в школах й академіях суддів, рівень просування жінок і меншин на керівні посади після відпустки по

догляду за дитиною, а також політику, спрямовану на те, щоб забезпечити надання рівної ваги досвіду роботи в галузях права, які стереотипно сприймаються як «жіночі», як-от сімейне право та право соціального забезпечення. Ці показники мають бути якісними та кількісними, а також зосереджуватися як на фактичній, так і на юридичній рівності можливостей і результатів.

Політика, спрямована на просування гендерної рівності в органах судової влади

41. Ради суддів та інші органи суддівського самоврядування мають активно просувати гендерну рівність у контексті своїх функцій та судової влади в цілому. Заходи можуть охоплювати періодичні картування з гендерних питань та затвердження планів просування останніх, тренінги для суддів та апарату судів, спрямовані на підвищення обізнаності щодо гендерної рівності та забезпечення рівноправного ставлення до жінок-суддів, а також навчання з питань протидії сексуальним домаганням для суддів та персоналу органів судової влади. Крім того, ради суддів та інші органи суддівського самоврядування мають розробити критерії та процедури, пов'язані з просуванням по службі, які надають жінкам-кандидаткам рівні можливості та пом'якшують свідомі чи несвідомі упередження осіб, що ухвалюють рішення. Це також має охоплювати забезпечення чутливості до гендерних аспектів та питань різноманіття у рамках управління людськими ресурсами в органах судової влади, зокрема шляхом перегляду політик щодо кадрових ресурсів і доступу до соціальних виплат у світлі міркувань, пов'язаних з гендером і різноманітністю, а також шляхом сприяння кращому балансу між роботою та сім'єю працівників органів судової влади, зокрема, шляхом подолання гендерного розриву в доступі до відпустки по догляду за дитиною. Ради суддів та інші органи суддівського самоврядування мають забезпечувати присутність дієвої дисциплінарної політики та процедур, а також наявність у них положень, які забороняють дискримінацію або переслідування за ознакою статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності тощо, а також булінг, сексизм й інші форми неправомірної поведінки. Положення та процедури мають містити дієвий механізм розгляду скарг і охоплювати весь персонал органів судової влади, гарантуючи безпеку, конфіденційність і оперативність процесу розгляду скарг разом із чітко визначеним процесом, який передбачає незалежне розслідування.

Рівність та відсутність дискримінації

42. Пряма дискримінація (невиправдано диференційоване ставлення) і непряма дискримінація (здавалося б нейтральні правила, норми чи процедури, які спричиняють невинувато диференційоване ставлення)

при здійсненні суддівського самоврядування, добору, призначення, переведення та притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів мають бути заборонені законом, а також мають існувати дієві механізми забезпечення належного реагування на випадки дискримінації на практиці. Зокрема, має бути заборонена дискримінація у зв'язку з певними ознаками (коли хтось зазнає різного ставлення у зв'язку з певним походженням чи особистими характеристиками) при здійсненні суддівського самоврядування, добору, призначення, переведення та притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів. Слід вживати активних заходів для виключення несвідомої упередженості та стереотипів, зокрема на підставі статі, інвалідності чи інших особистих ознак, або походження, при винесенні рішень під час здійснення суддівського самоврядування, добору, призначення, переведення та притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів.

